

ASIAKIRJOJA KARJALAN HISTORIASTA
1500- JA 1600-LUVUILTA

ИСТОРИЯ КАРЕЛИИ XVI—XVII ВВ
В ДОКУМЕНТАХ

Joensuu — Petroskoi
Петрозаводск — Йоенсуу
1987

Esipuhe

Aineistojulkaisu "Karjalan historia 1500 - 1600-luvuilla asiakirjojen valossa" on Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen ja Petroskoissa sijaitsevan Neuvostoliiton Tiedeakatemian Karjalan filiaalisen kielen, kirjallisuuden ja historian instituutin välillä historian alalla 15. toukokuuta 1980 solmitun Neuvostoliiton Tiedeakatemian ja Suomen Akatemian välistä tieteellistä yhteistyötä koskevan sopimuksen ja pöytäkirjan mukaisesti harjoitetun hedelmällisen tieteellisen yhteistyön tulos.

Julkaisu sisältää venäläisen ja ruotsalaisen kanslianhoidon aineistoja, jotka käsittelevät eräitä muinaisen Karjalan Venäjän ja Ruotsin valtakuntaan kuuluneita alueita. Neuvostoliiton puolelta teokseen on sisällytetty ennen julkaisemattomat Vatjan viidenneksen vuosien 1539 ja 1568 maakirjojen Korelan läänin käsittävät osat, Lapin pogostojen vuosien 1587 - 88 verokirja sekä Lapin pogostojen vuoden 1597 ja Sujeretskin volostin vuoden 1598 valvontakirjat, joita kaikkia säilytetään vanhojen asiakirjojen valtiollisessa keskusarkistossa (CGADA). Suomen puolelta teoksessa esitellään Suomen Valtionarkistossa säilytettävät kaksi Käkisalmen (Korelan) läänin maakirjaa, Ruotsin virkamiesten vuonna 1590 laatima veroluettelo ja autiotilojen luettelo Käkisalmen läänin pohjoisosasta, saman alueen maakirja vuodelta 1618 sekä koko Käkisalmen läänin maakirja vuodelta 1631.

Ilmaiseimme syvän kiitollisuutemme tämän teoksen laatijoita kohtaan, samoin kaikkia niitä kohtaan Neuvostoliitossa ja Suomessa, jotka ovat mitä parhaalla tavalla myötävaikuttaneet sen julkaisemisen valmisteluun.

Pitäen mielessä tiedeyhteisön erittäin suuren kiinnostuksen tämäläisiä julkaisuja kohtaan kummassakin maassa toivomme, että Joensuun ja Petroskoin laitosten Karjalan historian vanhojen asiakirjojen julkaisemista koskeva yhteistyö tulee jatkumaan menestyksekkäästi ja tuomaan merkittävän panoksensa yhteistyön, molemminpuolisen yhteisymmärryksen ja ystävyyden kehittämiseen Neuvostoliiton ja Suomen kansojen välillä.

Teoksen suomalaisen osan koordinaattori

H. Kirkinen

Teoksen neuvostoliittolaisen osan koordinaattori

A. Žerbin

Sisällysluettelo

Esipuhe suom.	3
Esipuhe ven.	4
Sisällysluettelo suom.	5
Sisällysluettelo ven.	6
Johdanto venäläiseen osaan ven.	7
- suom.	13
Vatjan viidenneksen verokirja vuodelta 1539	19
Vatjan viidenneksen verokirja vuodelta 1568	52
Lapin pogostain väestön vero- ja aprakkarahojen luettelo vuosilta 1587-88	179
Lapin pogostain valvontakirja vuodelta 1597	186
Suojujoen volostin valvontakirja vuodelta 1598	234
Maanomistajain hakemisto	243
Virkamiesten nimihakemisto	255
Lyhyt venäjänkielisen terminologian sanasto	256
Johdanto suomalaiseen osaan suomenk.	261
- venäjänk.	263
Käkisalmen läänin verokirja 1590	265
Autioluettelo kirkoista kappeleista, Käkisalmen läänin luostareista, myllyistä vuodelta 1590	275
Venäläisen osan paikannimihakemisto	569
Suomalaisen osan paikannimihakemisto	608
Kartta: Karjalan pogostat 1500-luvulla.	626

JOHDANTO SUOMALASEEN OSAAN

Karjalan tutkimuslaitoksen osuudeksi asiakirjajulkaisussa on valittu keskeiset yksiköt vanhimmista ruotsalaisten virkamiesten laatimista verotusasiakirjoista. Kun Käkisalmen linna oli syksyllä 1581 joutunut ruotsalaisten käsiin, yritettiin miehittää koko lääni ja kantaa sieltä veroja. Vuosittain laadittiin vero- maksavista taloista savujen eli talojen luettelo ja veroa maksamattomista taloista kylittäinen yhteenveto, autioluettelo. Ensinmainittu vaihteli tilanteen mukaan, mutta autioluettelo toistui jokseenkin samanlaisena vuodesta toiseen.

Savuluetteloista on valittu täydellisin, vuonna 1590 laadittu. Se kuuluu Suomen Valtionarkiston vanhimpaan tilikirjasarjaan, ns. "Siniseen sarjaan" kuten kaksi muutakin tässä julkaistua maakirjaa. Sen luettelo kattaa vain vähemmistön koko alueen taloista, sillä etenkin Laatokan rantapitäjissä oli runsaasti veronmaksukyvyttömiä. Autioiksi on merkitty lisäksi kokonaan Salmin pitäjää, mutta se johtui salmilaisten vastarinnasta: verottaja ei päässyt sinne ollenkaan. Sama koski Ilomantsin pogostan Lieksan kappelia, jonka asukkaat torjuivat Ruotsin esivallan yritykset maineikkaan päällikkönsä Luka Räsäisen johtamina.

Toinen julkaistu asiakirja on Käkisalmen läänin pohjoisen osan eli Taka-Karjalan maakirja, joka on laadittu vuonna 1618 eli heti Stolbovan rauhan jälkeen. Ruotsalaiset laativat savuluetteloita miehittämältään alueelta jo vuodesta 1613 alkaen, mutta vasta vuoden 1618 maakirja on täydellinen. Talollisen nimen jälkeen on merkitty arviouruplaluku tai talon autius. Osa näistä autiotaloista oli ainoastaan verohylkyjä, jotka sittemmin voimistuivat maksukykyisiksi, osa taas jäi autioiksi.

Kolmas yksikkö, vuonna 1631 laadittu maakirja kuvaa koko Käkisalmen läänin kameraalista tilaa Jaakko De la Gardien läänityskauden 1618 - 1630 jälkeen. Mukana on nyt koko lääni. Kirjaa nidottaessa ovat eteläisen kihlakunnan lehdet jakaantuneet kahteen osaan, niin että pohjoisen kihlakunnan osuus on joutunut niiden väliin. Maakirja osoittaa yksityiskohtaisesti verotuksen erilaisuuden kihlakuntien kesken. Eteläisessä eli Etu-Karjalassa vakiintunut peltoviljelys salli vakinaisen, aatra- tai obsalukuun perustuvan verollepanon. Taka-Karjalassa verotus perustui vuotuiseen arvioon, jonka mukaan määrättiin kunkin talon arviourupla ja pitäjän verosumma jaettiin maksettavaksi näiden suhteessa.

Vuoden 1590 savuluettelossa mainitut talot on yleensä ryhmitetty suurkylittäin. Koska nimivertailu auttaa osoittamaan myöhemmän kyläjaon, on eräiden talollisten nimien viereen merkitty heidän todellinen kotikylänsä. Samoin on muuallakin lisätty joko sukunimiä tai isännimiä, mikäli ne on voitu saada selville muista lähteistä.

Julkaistavat asiakirjat osoittavat Käkisalmen läänin vähittäistä jäsentymistä alayksiköihin. Vuonna 1590 oli yhä voimassa sama pogostajako kuin vuonna 1500: Rautu, Sakkola, Räisälä, Kurkijoki, Sortavala, Salmi ja Ilomantsi, mutta niiden syrjäseudut esiintyivät jo kappeleina (volosteina). Kurkijoesta erottui siten Tiurala, Sammatlampi, Tyrjä, Mikli ja Uukuniemi, Sortavalasta Kitee, Suistamo, Suojärvi ja Impilahti sekä Ilomantsista Lieksa, Liperi, Tohmajärvi ja Pälkjärvi. Vuonna 1618 näistä useimmat olivat jo itsenäisiä pogostoja, Sammatlampi ja Tyrjä tosin Joukion nimellä ja Impilahti Suistamoon yhtyneenä. Vuoteen 1631 mennessä irtosi Sakkolan koillisosa Pyhäjärven pitäjäksi.

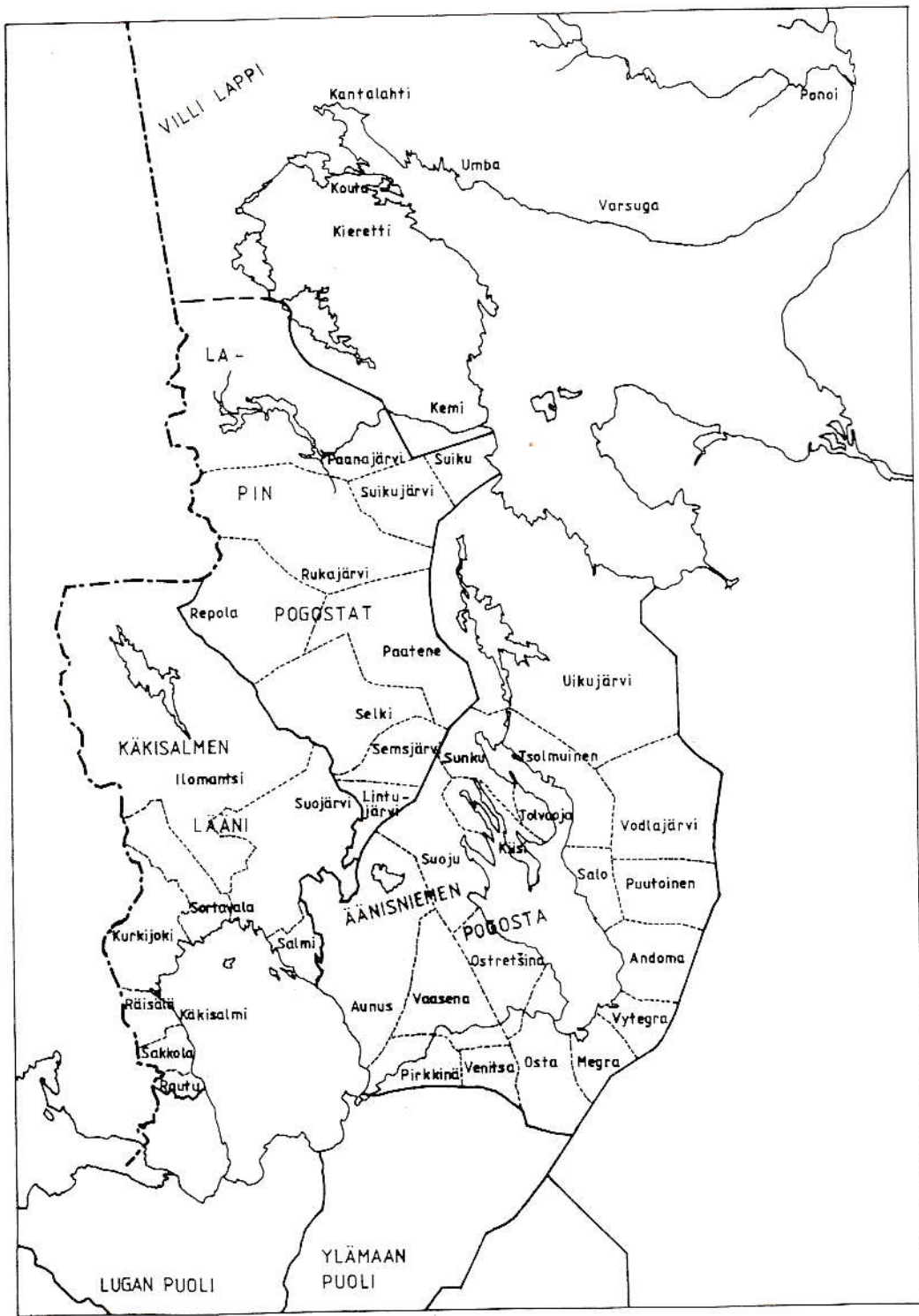
Asutus- ja väestöhistorian kannalta kiintyy huomio nimien ilmentämään asukkaan alkuperään. Jo vuoden 1590 luettelossa saattaa esiintyä luterilaisia nimiä, ja ne yleistyvät vuodesta 1618 alkaen osoittamassa lännestä tullutta väestöä. Tyyppi "Ondruska Iwanof" on selvästi ortodoksi, "Anders Johansson" taas luterilainen.

Lähteitä

- VA 5640: Mantedh öfuer Käkholms Närre Lhän pro Anno 1590
Ödhes Register opå the Kirckier Cappel gelder, Clöster miöll
och stamp quarnar...
- VA 5959:97-133v Mantall öfwer Närre Lhänet J Käkholm (1613)
- VA 5993:1-27v Hans Pryssens Mantaall öfuer Käkholms Norre Lhän Pro Anno
1614
- VA 6006:1-33 Hans Pryssens Mantaall öfuer Käkholms Norre Lhän Pro anno
1616
- VA 6045a Käkisalmen pohjoisläänin maakirja 1618
- VA 6125a Käkisalmen läänin maakirja 1631

Kirjallisuutta

- E.O. Kuujo: Taka-Karjalan verotus vuoteen 1700. Helsinki 1959.
sama: Raja-Karjala Ruotsin vallan aikana. Joensuu 1963.
Könönen - Kirkinen: Pohjois-Karjalan historia I. Joensuu 1969.
Heikki Kirkinen: Karjala idän ja lännen välissä. Helsinki 1974.
sama: Karjala taistelukenttänä. Helsinki 197..
Veijo Saloheimo: Pohjois-Karjalan asutusmuodot 1600-luvulla. Joensuu 1971.
sama: Pohjois-Karjalan historia II. Joensuu 1975.

Joensuun yliopisto Karjalan tutkimuslaitos

Университет Йоэнсуу
Карельский научно-исследовательский институт

ASIAKIRJOJA KARJALAN HISTORIASTA
1500- JA 1600-LUVUILTA

II

Käkisalmen läänin maakirja vuodelta 1637

ИСТОРИЯ КАРЕЛИИ XVI - XVII ВВ.
В ДОКУМЕНТАХ

II

Поземельная книга
Кексгольмского лена 1637 г.

Joensuu - Йоэнсуу 1991

LUKIJALLE

Kahden Karjalan yhteinen historiantutkimus tuottaa asiakirjajulkaisujen sarjaa, jossa neljän vuoden väliajan jälkeen ilmestyy nyt toinen nide, Käkisalmen läänin maakirja vuodelta 1637. Se laadittiin perustaksi alueen verollepanolle ottaen huomioon sekä alueen erityisolot että venäläisaikaan ennen Stolbovan rauhaa 1617 ulottuvat perinteet. Sen sisältö on ainutlaatuisen perusteellinen.

Maakirjan periaatteita noudatettiin Ruotsin-Karjalassa aina vuoteen 1765 asti eli liki 130 vuotta huolimatta poliittisista ja hallinnollisista muutoksista. Sama arvioverotus säilyi Venäjän haltuun joutuneessa Vanhassa Suomessa kenties vielä kauemmin.

Asiakirjan erikoisasema kuvastuu siinä, ettei sitä liitetty läänintilien sarjaan, joka Haminan rauhan jälkeen siirrettiin Tukholmasta Suomeen, vaan se säilyi Ruotsin Kamariarkistossa (Valtionarkiston kokoelma Itämeren kuvernementin asiakirjoja) salassa tutkijansilmiltä aina vuoteen 1950 asti.

Maakirja valaisee ainutlaatuisen lavealti asutusta ja maatalouden resursseja 1600-luvun alkupuolella ja tarjoaa siten historiantutkijalle monipuolista tietoa ajastaan. Poikkeuksellinen on myös asiakirjan pääosan kaksikielisyys.

Julkaisun ovat toimittaneet Karjalan tutkimuslaitoksessa Kimmo Katajala ja Sari Hirvonen, asiantuntijana on avustanut petroskoilainen kollega Irina Tšernjakova. Toimitajat ovat tunkeutuneet syvälle tämän asiakirjan saloihin ja saaneet ilmi sen taustan, tekijät, laadintajärjestyksen ym. provenienssitiedot. Johdantoluku sisältää runsaasti tarkennuksia Käkisalmen läänin kameraalihallinnon historiaan.

Koska julkaisu on tarkoitettu käytettäväksi molemmin puolin valtakunnanrajaa, sen johdanto tarvitsee ehdottomasti alkutekstiä tarkoin noudattavan venäjänkielisen käännöksen. Sen laati kielitieteen kandidaatti Martti Kuusinen, Joensuun ja Petroskoin tutkimuslaitosten välisessä yhteistyössä muutenkin ansioitunut tutkija.

Joensuussa lokakuun 18. päivänä 1991

Veijo Saloheimo
toimituskunnan puheenjohtaja

SISÄLLYS

LUKIJALLE	3
JOHDANTO (suom.)	
1. Asiakirja ja sen tausta	7
2. Toimitukselliset ratkaisut ja selityksiä	16
a) Ruotsinkielinen osa	16
b) Venäjänkielinen osa	18
PAINO- JA TILAVUUSMITAT	24
JOHDANTO (ven.)	25
KÄKISALMEN LÄÄNIN MAAKIRJA VUODELTA 1637	
Käkisalmen pohjoisen läänin arvioluettelo (ruotsinkielinen osa)	43
Käkisalmen eteläisen läänin maakirja	400
Käkisalmen pohjoisen ja eteläisen läänin autioluettelo	420
Käkisalmen pohjoisen läänin arvioluettelo (venäjänkielinen osa)	453
PAIKANNIMIHAKEMISTO ruotsinkieliseen osaan	735
PAIKANNIMIHAKEMISTO venäjänkieliseen osaan	748
KARTTA Käkisalmen lääni 1600-luvulla	758

KÄKISALMEN LÄÄNI 1600-LUVULLA

